

417

JUNY
2016

EUROPA ENTRA EN FASE DESCONEGUDA

Pol Morillas, investigador principal per a Europa, CIDOB @polmorillas

Aquest article s'ha publicat prèviament a *La Vanguardia*

“

El que no et mata et fa més fort”. Recordeu aquestes paraules pronunciades per Donald Tusk, president del Consell Europeu, perquè passaran a formar part dels llibres d'història de la Unió Europea. Amb el Brexit el paradigma de societat oberta i cosmopolita que representa el Regne Unit s'allunya del continent i deixa la sensació de buit emocional pròpia de qualsevol ruptura sentimental. Continuarem admirant els britànics, però d'ara endavant ens haurem de considerar, en el millor dels casos, socis i ja no pas germans d'un projecte polític compartit.

L'ideal d'“una unió cada vegada més estreta” va quedar malferit en les negociacions del Consell Europeu del mes de febrer passat. L'euroescepticisme es va plasmar en un acord polític que desdibuixava la integració europea com a destí final dels pobles d'Europa. Aleshores es tractava de matar el principi per no posar fi a la Unió. Avui la Unió Europea continua sense estar davant un risc imminent de desaparició, però la pèrdua de la seva segona economia i els efectes del Brexit sobre els equilibris entre els estats membres es faran notar en els anys que vindran.

La Unió Europea ja no és un projecte que només coneix la via de la integració i la seva ampliació a nous membres. Després del Brexit, també és un exercici de desconstrucció efectiva en què per primera vegada s'activarà la clàusula de sortida d'un dels seus estats per voluntat pròpia (l'article 50 del tractat de Lisboa). Tusk té por que això mati la Unió.

Però, per molt fort que sigui el sotrac, el propòsit últim de la Unió Europea continua vigent. Preservar la cooperació entre estats, el benestar i la cohesió social dels pobles i la seva presència global són objectius imprescindibles. L'ideal europeu, plasmat en la renúncia progressiva de la sobirania estatal a favor de més quotes de cooperació internacional, continua sent un exemple únic en les relacions internacionals.

Així, a la Unió Europea després del Brexit se li plantegen dos escenaris: la sortida suau del Regne Unit o l'abrupta. En el primer cas, un cop activat l'article 50, els 27 socis restants provaran de dibuixar amb Londres una relació beneficiosa per a les dues parts. Evitant fomentar una “Europa a la carta”, s'establirà un marc nou de cooperació entre socis al si de l'Espai Econòmic Europeu, amb les mínimes traves possibles a l'intercanvi comercial i la lliure circulació de treballadors.

En aquest escenari el Regne Unit es trobarà en una situació semblant a la de partida, contribuint al pressupost europeu i acatant les regulacions europees sense participar en la presa de decisions. Tot i això, es forjarà un partenariat hereu de 40 anys de cooperació efectiva. Mentrestant, la Unió Europea aprofitarà per reformar la seva arquitectura institucional i crear un nucli dur d'estats que plantin cara als dèficits estructurals: el dèficit democràtic, la construcció a mitges de la unió econòmica i l'apuntament de la lliure circulació de persones amb una política d'asil comuna i la reforma de Schengen. Amb un Estat menys, els 27 hauran de ser capaços de superar la trampa institucional que confereix dret de veto a cadascun dels estats i aniran a totes a l'hora de reforçar un nucli que envolti socis preferents (entre els quals el Regne Unit).

L'escenari de ruptura abrupta es traduirà en una pèrdua de confiança mútua i l'efecte crida del Brexit a altres membres de la Unió Europea. Els Països Baixos, Suècia, Dinamarca i, fins i tot, França es plantejaran exercicis similars, però abans que res predominarà la paràlisi a les sales de reunions de Brussel·les. La divisió entre partidaris de donar al Regne Unit un bon tracte i els que advoquen per un correctiu se sumarà a l'herència de les crisis de l'euro i dels refugiats: nord contra sud, est contra oest.

La UE ha entrat en una fase desconeguda. Però sortir reforçats del cop del Brexit dependrà de la manera com abordem el debat polític i institucional de fons. Probablement requerirà passar de la inexorable lògica de la integració a una nova diversificació de la Unió.